

Ил. 402/16

126/16

СРПСКИ КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК

НОВА СЕРБИЈА, књига XXXVII, број 7. — 1 Децембар, 1932.

ЗАПИСИ.

1. Чворови

На периферији Београда, два Циганина, сваки пред једним пањем. По једну секиру су већ бацили у страну, јер су од ~~силних~~ удараца препукле држаљице. Цигани измахују, врачају витлањем секира над главама, ударају поново и поново, час сечицом час наглавком. Знојави су од напора, бледи од срџбе. То бледило увређеног поноса, доста је чудно код Цигана. Они су по природи лено и мудро скромни, и не сатиру се над проблемима.

Онај први пањ има чвор гладак и светао као метал. Изгледа тај чвор као око камените скулптуре. Ткиво се на њему никако не разабера. Чвор идеалан, надоргански, скоро да кажемо: апстрактан.

Други пањ има чвор који показује чудесну честичну структуру. Поједини слојеви су толико збијени ~~и стук мозаик~~ ~~да једне линијице међупростора нема између редака и група; а редови и групе су, од своје стране, тако изукрштано организовани у слојеве, да нигде нема пропуста за напад и почетак расула; а слојеви су ~~оног~~ један у други пробили с тако насилним жљебљењем, да нигде не постоји место ~~разломи~~ смртно осетљиво.~~

Цигани псују: Бога, дрво, зиму, ватру. Све псују на већ уобичајени начин. А ватру куну, као ~~и~~ асирски врачари. ~~И~~ чворови су дивни. Нешто мистично херојско има у њиховој загонетној сили да се држе и не мењају. *Међу њима,*

Један од два Циганина одједаред махну пањ и уђе у крвињару. Изађе мало затим носећи у руци неко чудо од оружја, нешто између камене и бронзане културе. То јест, између камене и бронзане културе по моткастој држаљици, од почетка до грлића за сечиво; а из гвоздене културе по оштрици. Нешто између преисторијског буздована и оних гломазних ратних секира којима су, у средњем веку, рушили нападачи утврђења. Луда направа, страшна, убилачка. Циганин измахује том секиром полако. Заљуљује је, као за тренинг: на раме, па огроман точак над главом, па

дрхтају

са великом напругом

Српски гласник

звизак према пању. Али је Циганин два три пута задржао пад секире, враћао је у почетну фазу покрета. ~~Калкулирао~~ је ударац. И доиста, циновска секира уђе и стаде разваљивати тачно ону тесну расцеплину у којој се заглавила мања секира. Челик и челик се сударише као две љуте звери. Шкрипну ~~нешто тугаљиво~~ и одвратно, и прасну рој варница. Једна је дуго летела и једва згаснула. Циганин сад брзо удари још двапут у проширени зев. Нешто пуче у пању, мала секира испаде и оста као чачкалица крај оне преисторијске направе. Погледасмо: испрепучало и одљуснуло се, као кошуља дивљег кестена, све оно што није било чвор; а чвор, сјајан и гладак и миран, стоји, чист и сам, као крупан драги камен.

Vdila

Другом Циганину цури танак млаз крви из једне ноздрве, и у кружићима му се суши крв на образима где су се позабадали оцепци од дрвета. Одједном, његова секира чисто пропаде у пањ, нешто сирово-сипкаво зашкрипута, и пањ и чвор се распадоше у два комада. У средини чвора спази смо комадић ткива: као зововина мекањ, снежно бео и не-~~нмо~~ ~~жан~~...

— Ударила секира у срце, и срце предвојило пањ — каже Циганин, задовољан, ~~и~~ смејући се што крвави, и забадајући једнако шиљак сечице у препукло срце. — А онај ~~друг~~ тамо, тај пањ нема срца, и томе нико не до'ака.

Vc nini

— А ватра? — питамо ми.

— Ватра? У пољу, такав пањ гаси ватру као да си камен доваљао и бацио. А у великој фуруни ће да изгори, ће да изгори, ама ће у пепелу да остане комадић, а то је оно што се ни секиром, па ни метком не може разбити...

*

Сваки тежак рад је екскурзија у тајне, у дубоко познавање ствари. А што је познавање дубље, тим се стварно знање више и више пуни мистичним или сујеверним елементима. А сујеверни елемент, што даље од његове популарне форме, све више има смисла. Задирање у суштине — у фигури речено: цепање пањева са чвором — сече врло често сваку везу између чињеница и реалности; а везује често искуство са погађањима скривеног.

На Топчидерском Брду

Нешто тужно има у ножицама и у ситном кораку оваца. Увек их неко тера, и ретко на добро. Једнако се боје, и зато су тако послушне и сабијене у се. Без карактера у покретима, са погледима из којих се чита само тамна нужност ~~која~~ ~~што~~ заповеда да се живи, чопор оваца чини утисак вечитог идења на кланицу, утисак резигнације која није имала, или је изгубила, све трепете жалости. Z Преко Топчидерског Брда, у

што

разумети!

ноћи, пролази мирно један ~~чопорин~~ ^{ко сагао}, животињица уз животињицу, као пластови вуне. Мрак је погуст, али овчице сигурно више плаши стаклено тврди и клизави аутомобилски пут. Без ритма, са много грешака, куцкају њихови папчићи. На махове тај шум подсећа на разноразна куцања у часовничарници.

Одједаред закркља машина, ^{у се} труба ^{нагло} и ситно искида ^{ном} ^у један писак, бритко фијукну заочена брзина која на смело завијутку има тешких дужности, ~~блеснуше~~ ^{прече} две широке светле ~~клате~~ ^{прече} хладне и круте као смрзнуте — а овчице спазише једна на другој да им вуна пламти. Некима пламте леђа, некима трбух, некима бокови, као запаљене лепезе, а неке су букнуле целе, сваким праменчићем крзна, као жртвени свећарник у дане подушја кад се нагло отворе црквена врата.

Кад лампе аутомобила избише на равно, и залише и друм ватром, животињице погубише ноге и стадоше се на коленима склањати испред злотвора.

С обе стране пута, у шипражју, угасио се пожар вуне. Овчице су чудо доживеле, и ближе се једна другој, ослањају једна другој главе на плећа, воле се, као сва бића која заједно доживе тежак час и заједно се спасу... Дисање срећних овчица чује се кроз мрак. Бога хвале. Чисти страх невиних дао је животињицама моћ молитве.

Сетаве на дачу

У Поморављу, на крају краја дуге бањске алеје. Изнад напуштене кућице, ~~поља и реке~~, на једном троуглу, залегао се коров. Тај троугласти комадић земље потпуно је слободна колонија; република корова, који, кадагод је негде искључив, чини врт. У тај закутак не долази никад ни баштован, ни полиција, ни бањски управник, ни гост. Ту као да биљни свет фантазира палеонтолошки: ружа се вратила у неко далеко, дивље стање; сунцокрет је мамутских сразмера; каранфил ~~скоро невидљив и безобличан, од самог је мисла саздан~~ ^{дубоки}. Кроз коров води свега једна стазица ^у види се одмах да је животињска: ~~ниска као тунел~~, вијугава као покрети малих, мршавих створова који више ходају витком кичмом него ногама.

Јесен је. Лишће сунцокрета, изедено у мекоти својој до задње трунке, потпуно црно, крупно као барјаци, виси око стабла, ~~слично црним веловима~~. Чкаљ се исцедио, стиснуо и стврдноу, и његове ракље стоје као ~~бетонска~~ ^{напуштена трафевинска} скела. Леже по њој неки паразити биљни, приљубљена су уз њу стара гнезда зоља, а између две и две ракље висе кесасте мреже паука, тако густе да је под њима нарочито поднебље. ^у Дивљи каранфил се још жути, и расте ~~чудно~~ ^у трње, чије

напуштена трафевинска скела.

бодље миришу опојно. По жбуновима ружа, управо шумарку ружа, ништа друго до шипак, и сув три зао као болест. Кад ветар затресе тај шибљак, плане у сунцу ватромет од пурпурних боба и оних злих ножића.

Репув је освојио највећи део земљишта. Јак је и раскошан као тропска биљка; лишће, ~~то~~ могло бити грађа за барку, дрвени клинови би остали у месу листова као у дасци. Лишће је с лица зелено, оним тајанственим смарагдним зеленилом у које, верује се на Сицилији, ако дуго гледају падавичари, они оздраве. Наличје лишћа је сребрно, ~~бле~~ итаво сребрно као месечина у мразну ноћ. Упада у очи један огроман примерак репува, који покрива земљиште од близу једног квадратног метра величине. Још више упада у очи да је огромна розета његовог лишћа, или сва обрнута на наличје, или рамена и бојила се како је хтела.

Изгледа као огромна сребрна чинија, или као мала сребрна барка; и по своме сребру, и по томе што се лишће на дну сипљоштило, а по боковима дигло да удуби шупљину. Шта ли то значи? Једнога дана се даде кључ. Ту лежи ванредно лепа сврака, дугих крила од жада са мало љубичасто сивкастог веза; и меких бокова од белог сомота. Крила је мало уздигнуто раширила, те се лепо видело фино, дуго вретенасто тело, продужено у реп. Као гола опружена. На једном листу, спреда, леже јој, у ставу одмарања, врат, крупна глава, и кљун, као други фини завршетак оног облог, топлог вретена. Сврака спава. Све је око ње бојажљиво мирно. Све живо жртвује уснулој лепотици своју слободу и своју радост кретања.

Како се десило оно што се затим десило, човек не би могао тачно описати! Нити имамо чула за те брзине; нити ~~за те~~ мраморно хладне храбрости без игре живаца; нити можемо да замислимо судбину без сцене... Једна мала нејасна тамнина, као сенка ~~неког~~ далеког авиона, један крцк ~~као~~ при електричном паљењу, ~~и~~ и свему је крај. Грабљивица је стигла брзином зрака, и тако исто нестала. У чинији лежи једно крило, свракино, а на листу где је мировала глава, има капљица крви.

Брзина, то се не зна доста, брише трагедије. Трагедију чини спори низ детаља на које бића нису навикнута. Кад низ муњевито убрза, не треба навика, јер се ништа неће ~~ни~~ догађати! ~~Сврака~~ није умирала ни стоти део од секунда. Ништа страшно, и ништа жалосно, и ништа ружно. Срце, бол ~~и~~ крик, све је умрло у исти трен. ~~Отишла~~ је сврака под небо брзином којом ваљда никоји анђео не носи душе. Лешину није ~~за~~ са собом оставила. Само крило... Гле, крила нема! Нема га! Тамо подаље, иза једног ветром наслаганог грмчића сухог лишћа, врцуо је репић, и срушила се два листа

Као гудовна змија. У тој змији лежи шокрупа ивица, али витка. Крило су врло талка, брзови држик твора муњевито сребрна. Једно крило је млохава, оштрена. Ивица је

V нево
малом
одби
сону.

отстаг

сврака, сврака.

Седа сунце, ~~вуне~~ студ. Мало после ће на небу да се покаже ниска жута звезда, а затим новембарски месец, mekan као клупче вуне.

Кад се колац најзад заби у дубоку рупу скоро до шаке сељакове, настаде ~~мртва~~ тишина. Тада се зачу, по страни, неко ~~ретко~~ умилно брботанье: велики котао, сав кадифен од меке и дебеле чађи, и у њему ври вода и искувава се рубље. На површини воде започели су невину игру: мехури паре, пена сапуна и клобуци чистог топлог платна... ~~Тихо~~ ткање.»

ИСИДОРЪ СЕКУЛИЪ.

СУДБИНЕ.

I.

Човек гледа у земљу. Мислима шара меки песак винограда. Тишина. С времена на време кликне јастреб. И једна врана залеће се да га одагна својим тупим кљуном и промуклим гаком. Ништа више унаоколо човека.